

Birleşik Krallık'daki Türkiye Kökenli Kadınlarda Yaşam Doyumu: Kimlik, Kültürleşme ve Ayrımcılık

Betül Dilara Şeker
Celal Bayar Üniversitesi

İbrahim Sirkeci
Regent's Üniversitesi

Özet

Yaşam doyumu kavramı bireyin yaşamına yönelik genel bir değerlendirme olduğu için birçok farklı değişkenden etkilenmektedir. Göç sürecinin de bu değişkenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Birleşik Krallık'da (BK) yaşayan Türkiye'den göç etmiş kadınların etnik ve dini kimlik düzeyleri, algılanan ayrımcılık, kültürleşme stratejileri ve demografik özelliklerinin yaşam doyumu üzerindeki rolünü yaşam doyumu, sosyal kimlik kuramı ve kültürleşme kavramları çerçevesinde incelemektir. Çalışmaya, Londra'da yaşayan Türkiye'den göç etmiş 125 kadın göçmen (21-55 yaş aralığında) katılmıştır. Katılımcıların yaşam doyum puanının yüksek düzeyde olduğu ve kültürleşme sürecinde ayrılma stratejisini tercih ettikleri gözlenmiştir. Katılımcıların yaşam doyumunun çeşitli demografik değişkenlerle (yaş, eğitim durum, etnik grup, medeni durum, gelir, Türkiye'de yaşam geçirilen yer ve BK'de yaşama süresi) ve uygulanan ölçeklerle ilişkisi hiyerarşik çoklu regresyon analizi ile üç adımda gerçekleştirilmiştir. Göç eden kadınların yaşam doyumlarını; etnik grup, medeni durum, Türkiye'de yaşam geçirilen yer, gelir, dini kimlik düzeyleri ve bütünleşme stratejisinin anlamlı düzeyde yordadığı gözlenmiştir. Yaşam doyumunu olumlu yönde en iyi yordayan değişkenlerin bütünleşme stratejisi, dini kimlik ve Türkiye'nin bir büyükşehirinden gelme olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, gelir düzeyi düştükçe yaşam doyumu da düşmektedir. Çalışma üzerinde çok fazla araştırma gerçekleştirilmemiş olan BK'da yaşayan göçmen grupla gerçekleştirildiği için önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç, Türkiyeli kadın göçmenler, yaşam doyumu, kimlik, algılanan ayrımcılık, kültürleşme, Birleşik Krallık, Londra

Abstract

Life satisfaction is affected by various factors as it is an overall evaluation of individual's satisfaction in life. Migration process is one of these variables. This study aims at examining the impact of ethnic and religious belonging levels, perceived level of discrimination, acculturation strategies and demographic characteristics of women who moved from Turkey to the UK on their life satisfaction levels by using the concepts of life satisfaction, social identity and acculturation. 125 female London residents who migrated from Turkey and aged 21 to 55 have participated in the study. It is observed that life satisfaction scores of participants were high and separation strategy was preferred in acculturation process. The relationship between participants life satisfaction levels and various demographic characteristics (age, education, ethnic group, marital status, income, type of place of residence in Turkey, and duration of stay in the UK), and the inventories administered in the study was examined by carrying out three hierarchical regression models. It was found that life satisfaction levels of immigrant women was significantly influenced by ethnic group, marital status, income, type of place of residence in Turkey, religious identity, and integration strategy. The most important variables with positive impact on life satisfaction were integration strategy, religious identity and metropolitan background in Turkey prior to immigration. In addition, as the income level decreased, the level of life satisfaction declined. This study is the first ever study of life satisfaction among the Turkish-origin immigrant women who are resident in the UK.

Key words: Migration, immigrant women from Turkey, life satisfaction, identity, perceived discrimination, acculturation, United Kingdom, London

Yazışma Adresi: Betül Dilara Şeker, Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Muradiye Kampüsü, Yunusemre, Manisa, Türkiye

E-posta: dilaraseker@hotmail.com

Yazar Notu: Bu çalışma ilk yazarın 20 Haziran - 14 Eylül 2013 tarihleri arasında Regent's Ulus ötesi Çalışmalar Merkezi, Regent's Üniversitesi Londra, BK'de kısa dönemli araştırmacı bursu ile akademik çalışma olarak yapılmıştır. Makaleye metnin düzeltilmesi ve görüşleriyle katkısından dolayı Psk. Emine Akman'a çok teşekkür ederiz.

Yaşam doyumunu kavramının incelenmesi göç sonrası süreçte psikolojik uyumun değerlendirilmesi açısından önemlidir. *Yaşam doyumunu* bireylerin yaşamına yönelik memnuniyetinin genel bir değerlendirmesidir ve bu değerlendirmenin bireyin yaşamındaki birçok farklı değişkenden etkilenmesi beklenmektedir. Göç süreci de bireyin yaşamında genel bir değişime yol açtığı için yaşam doyumunu etkileyebilir. Bu çalışmada Londra'da yaşayan Türkiye'den göç etmiş kadınların yaşam doyumları üzerinde etkili olabileceği düşünülen demografik, etnik ve dini kimlik, algılanan ayrımcılık ve kültürleşme stratejileri değişkenlerinin etkisi incelenmiştir. Birleşik Krallık (BK) önemli bir göç ülkesi olarak, özellikle son 30 yılda Türkiye'den de çok sayıda göçmen almıştır. Türkiye'den göç edenler arasında göç etme nedenleri ve dönemleriyle ilişkilendirilebilecek farklı etnik ve dinsel kimlik örüntüleri bulunmaktadır. Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerle ilgili farklı çalışmalar bulunmasına rağmen (Martinovic ve Verkuyten, 2012; Phalet ve Güngör, 2004; Verkuyten, 2007; Verkuyten ve Yıldız, 2007) özellikle BK'de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerle ilgili sınırlı sayıda (Cakir ve Yerin Guneri, 2011) çalışma olduğu bilinmektedir. Göç hareketlerinde erkek sayısının kadın sayısından fazla olduğu gibi bir varsayım doğru olmamasına rağmen, göç alan yazımında kadın etkinliklerine de düşük oranda yer verildiği görülmektedir (Bretell ve Sargent, 2008).

Yaşam doyumunu; kişinin şu anki, geçmişteki ve gelecekteki yaşamının bilişsel ve duygusal olarak değerlendirmesi, buna bağlı olarak hissedilen memnuniyet düzeyidir (Myers ve Diener, 1995). Yaşam doyumunu belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak yaşantıya ilişkin doyumunu ifade eder. Birçok araştırmacı yaşam doyumunun psikolojik uyum ve zihinsel sağlığın önemli bir bileşeni olduğunu ifade etmektedir (Palmore ve Luikart, 1972; Ward ve Rana-Deuba, 1999). Yaşam doyumunun, uyum üzerindeki etkisi göz önüne alındığında göç sürecini yaşayan kişilerin yaşam doyumunun, yeni kültüre uyumlarının önemli göstergelerinden biri olacağı düşünülmektedir. Çalışmada bu bağlamda göç süreci yaşamış kadınların yaşam doyumlarına etki eden demografik ve sosyo-kültürel özellikleri incelenmiştir.

Çok kültürlü ortamlarda farklı gruplar arasındaki ilişkiler, sosyal kimlik kuramı (Tajfel ve Turner, 1986) ve kültürleşme kuramı (Berry, 1997) bağlamında ele alınabilir (Moscato, Novora, Hombtados-Mendieta, Romano ve Lavanco, 2014). Sosyal kimlik kuramı gruplar arası davranışın tanımlanmasında bir çerçeve ortaya koymaktadır. Çok kültürlü toplumlarda göçmen gruplar kendi sosyal kimliklerini korumaya ve yeni kültüre dahil olmaya yönelik farklı kültürleşme stratejileri benimserler. Kültürleşme stratejisinde etkisi olduğu düşünülen bir kavram olan algılanan ayrımcılığın (Moscato ve ark., 2014) genel yaşam doyumunu azaltan bir etkisinin ol-

duğu bilinmektedir (Vedder, Van de Vijver ve Leibkind, 2006). Son olarak kadın göçmenlerin yaşam doyumuna demografik özelliklerinin, sahip oldukları/kendilerini ait hissettikleri dini ve etnik kimliklerine bağlılık düzeylerinin, algıladıkları ayrımcılığın ve benimsedikleri kültürleşme stratejilerinin etkisi, sosyal kimlik ve kültürleşme kuramları temel alınarak değerlendirilmiştir.

Türkiye'den Göçün Tarihiçesi ve Kadın Göçü

Vasileva (2010), 2009 yılı itibarıyla 27 AB üye ülkesinde yaşayan toplam Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayısının 2.4 milyon olduğunu belirtmiştir. Türkiye'den yurtdışına göç; özellikle sosyal ve politik çatışmalar, askeri darbeler ve Kürt sorunu ile ilişkili olarak dönem dönem ivme kazanmıştır. Türkiye'den Avrupa'ya doğru karşılıklı anlaşmalarla 1950'li yıllarda başlayan emek göçü süreci farklılaşarak devam etmektedir (Abadan-Unat, 2002). BK'ye Türkiye'den göç, genel Türkiye göç tarihinden ayrı olarak düşünülmemelidir. Ancak, göç ve vize yasalarındaki farklar ve göçmenlerin nitelikleri itibarıyla bu akımların ve oluşan göçmen nüfusun diğer Avrupa ülkelerinden farklı olduğu yönler de bulunmaktadır. BK'ye yapılan göçü diğer Avrupa ülkelerine yönelik göç sürecinden farklılaştıran bir diğer özellik ise Kıbrıs'taki çatışmalarla bağlantılı olarak 1960'lar ve 1970'lerde yoğunlukla yaşanan Türk kökenli Kıbrıslı göçüdür. Ancak, Kıbrıslı göçmenler bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Türkiye'den BK'ye göç edenler arasında göç etme nedenleri ve dönemleriyle ilişkilendirilebilecek farklı etnik ve dinsel kimlik örüntüleri bulunmaktadır. BK'deki Türkiye kökenli nüfusun tam büyüklüğüne ilişkin kesin bir sayı söz konusu olmasa da bu nüfusun dini kimlik açısından Alevi, Sünni, dini olmayanlar ve etnik kimlik olarak da Türkler ve Kürtler arasında dengeli dağıldığı söylenebilir. Türkiye kökenli göçmenler BK'de yaşayan diğer göçmen gruplardan görece küçük bir nüfusa sahiptir. Ancak resmi nüfus sayımlarına göre 2001 yılında 52.000 olan Türkiye doğumlu nüfus, 2011 yılında yapılan nüfus sayımına göre 91.115 olarak açıklanmıştır (Sirkeci ve Esipova 2013). Bu bağlamda nüfusun iki sayım arası dönemde yaklaşık olarak iki katı kadar arttığı söylenebilir. Sirkeci ve Esipova (2013) tarafından 1980-2011 döneminde Türkiye'den BK'ye nüfus hareketleri çeşitli istatistik verilerine göre değerlendirilerek ikinci ve üçüncü kuşakların da eklenmesiyle toplam sayının 140.000-180.000 dolaylarına kadar çıkacağı tahmin edilmiştir.

Avrupa ülkelerinde Türkiye kökenli göçmenlerin, yaşadıkları ülkelerdeki yaşamları ve uyumları ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmaktadır (Güngör, 2008; Hünler, 2007; Leyendecker, Schölmerich ve Citlak, 2006; Martinovic ve Verkuyten, 2012). Ancak BK'de yaşayan Türkiye kökenli göçmenlere (Enneli, Modood ve Brad-

ley, 2005), özellikle de kadınlara yönelik sınırlı sayıda çalışma olduğu saptanmıştır (Cakir ve Yerin Guneri, 2011). Uluslararası göç sürecinde ilk göç edenin kadın olabildiği ya da göçmen kabul eden ülkelerin, belirli iş alanlarında çalıştırılmak üzere kadın göçmen tercih etmesi gibi etkenlere bağlı olarak, göç eden kadın sayısının zaman zaman erkeklerden daha fazla olduğu da görülmektedir (Brettell ve Sargent, 2008). Ancak genel olarak, kadınların göçe ilişkin yaşantılarının, bir eş, anne ya da evlenmek üzere olan genç kız olarak aile içindeki konumlarıyla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir (Abadan-Unat, 1977; 2002). Bu açıdan değerlendirildiğinde göç sürecinde kadının bireysel ve toplumsal bakımdan ele alınarak sürecin kadın açısından iyileştirilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Göç Sürecinin Sosyal Psikolojik Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi

Kişisel başarı ve sağlık gibi değişkenlerin yaşam doyumunu arttırdığına ilişkin bulgular yaşam doyumu kavramına yönelik ilgiyi arttırmıştır (Norris ve Vella Brodrick, 2008). Yaşam doyumu; özellikle göç sonrası psikolojik uyumun değerlendirilmesinde kullanılan önemli kavramlardan biri olarak ele alınmaktadır (Ward ve Rana-Deuba, 1999). Bireyin yaşantıları ve beklentileri arasındaki uyumsuzluk ne kadar az ise yaşam doyumunun o kadar yüksek olacağı öngörülür (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985; Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Yaşam doyumu kavramı tanımlanırken ve ölçülürken memnuniyet düzeyinin öznel bir değerlendirilmesi yapılır. Bir diğer ifadeyle, yaşam doyumuna ilişkin öznel değerlendirme, bireyin yaşamını değiştirme isteğini, yaşamın bütünü veya aile, arkadaşlar, yaşanılan çevre gibi belirli yaşam alanlarından hoşnutluğunu kendi ölçütlerine göre değerlendirmesidir (Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Bu bağlamda yaşam doyumu bireylerin yaşadıkları ve beklentileri arasındaki genel bir değerlendirme sonucu kişinin tüm yaşamından memnun olmasını ifade ederken bireyin yaşamındaki farklı değişkenlerden de etkilenmektedir. Göç kararı ve göç sonrası sürecinin de bireyin yaşamına yönelik beklentileri ve deneyimleri üzerinde, dolayısıyla genel anlamda yaşam doyumu üzerinde etkili olan önemli bir durum olduğu düşünülebilir.

Yaşam doyumunun bir takım psikososyal değişkenlerle ilişkili olduğu yapılan farklı çalışmalarla ortaya konulmuştur. Yaşam doyumunun yüksek düzeyde olması psikolojik açıdan iyi olma durumunu (Diener, 1994; Myers ve Diener, 1995), fiziksel sağlığı (Roy-samb, Tambs, Reichborn-Kjennerud, Neale ve Harris, 2003), daha yaratıcı ve üretken olmayı (Staw, Sutton ve Pelled, 1994) beraberinde getirmektedir. Özellikle göçmen grupların kültürelleşme süreci göz önüne alındığında, göçmenlerin günlük yaşamlarında meydana gelen

değişimlerin onların yaşam doyumlarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Günümüzde çok kültürlü ortamlarda farklı gruplar bir arada yaşamaktadır; toplum içinde farklı grupların bir araya gelmesinin en önemli nedenlerinden biri de göç sürecidir. Bu süreç sonucu bir araya gelen gruplar arasındaki ilişkilerin ve sürecin değerlendirilmesinde iki temel kuramın etkili olduğu görülmektedir (Moscato ve ark., 2014). Bunlardan ilki kişilerin, farklı gruplarda sınıflandırılmasına dayanan *sosyal kimlik kuramı* (Tajfel ve Turner, 1986) iken, ikincisi ise farklı grupların etkileşimini ele alan *kültürleşme kuramıdır* (Berry, 1997).

Sosyal kimlik kuramı, gruplararası ilişkiler ve grup-birey ilişkisini açıklamak için kullanılan bir çatı niteliğindedir. Sosyal kimlik kuramı, özellikle göç çalışmaları ile doğrudan ve dolaylı bağlantılı değişkenlerin değerlendirilmesinde önemlidir (Leong ve Ward, 2011). Kişinin ait olduğu sosyal kategoriler bireye referans çerçevesi sağlar ve bireyin diğer kişilerden farklılaşma süreci sonucu sosyal kimlik inşa edilir (Brewer, 2001). Din, cinsiyet, milliyet ve politik partiler gibi farklı gruplara yönelik aidiyetler kişi tarafından içselleştirilerek sosyal kimlik oluşumuna katkı sağlar. Herhangi bir grup üyeliği sonucu gruptaki prototipik özelliklerin tüm üyeler tarafından paylaşıldığı varsayılır. Karmaşık ve belirsiz bir kavram olarak yorumlanabilen kimliğin belirgin hale gelmesinde iç grup-dış grup gibi gruplar arası süreçler etkili olmaktadır (Verkuyten ve De Wolf, 2002).

Bireyin yaşamında etnik ve dini grupların pek çok işlevi bulunur; ayrıca bireyler pek çok nedenle bu etnik ve dini gruplara üye olur. Bu gruplar bireye olumlu kimlik, güvenlik, aidiyet, bakış açısı sağlar (Verkuyten ve Yıldız, 2007). Söz konusu bakış açısına göre kişinin sahip olduğu etnik ve dini kimlikler sosyal kimliğin bir parçası olarak değerlendirilebilir. *Etnik kimlik*; kişinin ait olduğu sosyal gruba paylaştığı ortak geçmiş, dil ve kültüre bağlantılı inşa ettiği öznel değerlendirilmedi (Schaafsma, 2011; Verkuyten, 2005). Etnik kimlik belirli bir etnik gruba aidiyet ile bireyin kendisini tanımlamasıdır. Kavram, zaman zaman bir gruba bağlılık anlamında kullanılmasına rağmen genellikle kişinin kendisini bir gruba aidiyet ile tanımlamasını, o grubun değerlerini ve tutumlarını paylaşmayı ifade eder. Etnik grup üyeliği ile bağlantılı olarak etnik kimlik, bireyin benlik yapısında merkezi bir yerde bulunabilir veya benlik yapısı ile ilişkisiz olabilir (Phinney, 1990). Ayrıca etnik kimlik durağan bir yapı değildir, zaman içinde değişebilir (Operario ve Fiske, 2001). Kişinin etnik grubu ile güçlü özdeşim kurması kişinin aidiyet duygusunu yükselterek kişiyi ayrımcılığın olumsuz etkilerine karşı koruyabilir (Branscombe, Schmitt ve Harvey, 1999; Schaafsma, 2011). Aynı zamanda kişilerin sahip olduğu etnik kimliklerin kendilerini iyi hissetmelerini sağladığı saptanmıştır (Luhtanen ve Crocker, 1992). Bazı çalışmalarda ise,

örneğin Kuzey Amerika'daki Asyalı göçmenlerde, etnik kimliğin ayrımcılık algısını artırarak zihinsel sağlık üzerinde olumsuz etkisinin olduğu (Noh, Beiser, Kaspar, Hou ve Rummens, 1999; Yip, Gee ve Takeuchi, 2008) bulunmuştur.

Kişinin sosyal kimliğinde etkili olan unsurlardan biri de din kavramıdır. Din uzlaşılın değerler çevresinde inananları birleştirir, yaşamlarını düzenler; ancak aynı zamanda iç ve dış grup ayrımları için ortam hazırlar ve çatışmaların yaşanmasına neden olabilir (Martinovic ve Verkuyten, 2012). Özellikle yabancı bir çevrede yaşamaya başlayan göçmenler açısından din kavramı; destek, koruma, saygı ve olumlu benlik imajı sağladığı için önemlidir (Dumont, 2003). Batı Avrupa'da Müslüman göçmenlerin yaşantısını inceleyen çeşitli araştırmalarda dinin önemli bir yere sahip olduğu bulunmuştur. Örneğin; Modood ve arkadaşları (1997), BK'da yaptıkları araştırmada, Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerden gelen göçmenlerin % 74'ü dinin hayatlarında çok önemli; % 21'i ise oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Rotterdam'da yapılan bir diğer çalışmada ise Türk kökenli katılımcıların % 87'si dinin yaşamlarında çok önemli olduğu ortaya konulmuştur (Phalet ve Güngör, 2004). Hollanda ve Belçika'da yaşayan Türk göçmenlerle yapılan farklı çalışmalarda ise Türk kimliği ve Müslüman kimliği arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (Güngör, Fleischmann, Phalet ve Maliepaard, 2013; Verkuyten ve Martinovic, 2012; Verkuyten ve Yıldız, 2007). Farklı çalışma bulguları ele alındığında dini kimliğin yaşam doyumuna düzeyine olumlu katkı sağlayabilecek bir değişken olduğu düşünülebilir.

Toplumda göçmenler dezavantajlı gruplar olarak değerlendirilebilmekte, genellikle çoğunluk grup tarafından değersiz olarak algılanarak, ayrımcılık içeren davranışlarla karşı karşıya kalabilmektedirler (Martinovic ve Verkuyten, 2012). Ayrımcılık diğerleri tarafından değersiz olarak tanımlanan bir grubun üyelerine karşı yapılan değerlendirme ve davranışları kapsamaktadır. Sosyal kimlik kuramı açısından iç grup üyeleri ayrımcılığı etnik kimlik ile ilişkili olarak algılayabilirler. Dolayısıyla, iç grup üyelerinin karşı karşıya kaldığı ayrımcılık özellikle kendini etnik grubu ile tanımlayanlar için tehdit oluşturabilir (Verkuyten ve Thijs, 2002). *Algılanan ayrımcılık*, ayrımcılık içeren davranışları algılama düzeyini veya bu tip davranışlarla karşılaşma sıklığını ifade eder. Algılanan ayrımcılık dezavantajlı grup üyelerinin günlük yaşamının neredeyse bir parçasıdır (Cassidy, O'Connor, Howe ve Warden, 2004). Ayrımcılık deneyimi genellikle kronik ön yargılı çevrenin durağan olarak algılanması ile göçmen grupları etkilemektedir. Göçmen grupların ayrımcılık deneyiminin baskın toplum ile karşılaştırıldığında yaşam doyumunu azalttığı görülmüştür (Celenk ve van de Vijver, 2013).

Algılanan ayrımcılık kavramı bazı çalışmalarda

(Jasinskaja-Lahti, Liebkind ve Perhoniemi, 2007) bir bütün olarak ele alınırken bazı çalışmalarda (Operario ve Fiske, 2001) ise bireysel ve kolektif ayrımcılık olarak iki farklı şekilde değerlendirilir. Bireysel ayrımcılık kişinin kendi yorumu ile haksız muameleyle maruz kalmasını, tercihlerinin sınırlanmasını veya rahatsız hissetmesini ifade eder (Cassidy, O'Connor, Howe ve Warden, 2004). Dezavantajlı grup üyeleri, kendi gruplarına karşı yapılan ayrımcılığı (kolektif ayrımcılık) kendilerine karşı yapılan ayrımcılıktan daha yüksek düzeyde algılama eğilimindedir. Bu durumun nedenlerinden biri, bireylerin kendilerine karşı yapılan ayrımcılığı benlik saygılarını ve kontrol duygularını korumak için en az düzeyde algılama eğiliminde olmaları ile açıklanabilir (Operario ve Fiske, 2001; Ruggiero, Taylor ve Lydon, 1997). Ayrıca bireyler kendi yaşamlarında doğrudan ayrımcılığa maruz kalmamış olabilirler. Ancak gruplarında başkalarından ayrımcılık deneyimleri duymuş olabilirler ya da genel olarak ait oldukları grubun ayrımcılığa uğradığını düşünebilirler. BK'de yaşayan Türkçe konuşan farklı gruptan (Kıbrıslı Türkler, Türk kökenliler, Kürt kökenliler) gençler ile yapılan niteliksel bir çalışmada Kürt kökenli grup, diğer azınlık gruplara kıyasla dil becerileri, etnik kökenleri ve statülerinden dolayı daha fazla ayrımcılığa uğradıklarını belirtmişlerdir (Enneli ve ark., 2005). Ayrımcılığın yaşam doyumunu ile ilişkisinin ele alındığı Hollanda'da yapılan bir çalışmada da Türk göçmenlerin yüksek düzeyde algıladığı ayrımcılığın yaşam doyumunu üzerinde olumsuz etkisinin olduğu görülmüştür (Verkuyten, 2008). Ayrıca Vedder, Vijver ve Liebkind'in (2006) 13 ülkede 7000'den fazla göçmeni içeren çalışmasında algılanan ayrımcılık ile yaşam doyumunu arasında olumsuz bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Bu bilgiler ışığında yaşam doyumunu yordamada algılanan ayrımcılığın olumsuz bir etki oluşturabileceği dolayısıyla algılanan ayrımcılık düzeyinin bireylerin yaşam doyumunu azaltabileceği düşünülmektedir.

Çok kültürlü ortamlarda gruplararası ilişkilerin değerlendirilmesinde kullanılan ikinci yaklaşım ise kültürleşme kuramıdır. Göç sürecinde yaşam doyumunu açısından ele aldığımız kültürleşme, farklı kültürel alt yapılarla sahip kişi ve gruplarla temas sonucu birey ve grup düzeyinde yaşanan kültürel ve psikolojik değişim sürecini ifade eder (Berry, 1997; 2002). Kültürleşme kavramı kısa veya uzun süreli; istekli veya isteksiz tüm hareketli grupları kapsamasına rağmen kavramla ilgili çalışmalar özellikle göçmen ve mülteci gruplarla yapılmıştır (Ward, 2006). Göç bağlamında, yeni geldikleri topluma göre dış grup olarak değerlendirilen göçmenlerin yerleşik topluluklarla karşılıklı ilişkiye girmesi sonucu kültürleşme süreci başlamış olur. Berry (1997; 2002), çok kültürlü toplumlarda göçmenlerin kendi öz kimliklerini korumak isteyip istememeleri ve aktif olarak yeni geldikleri kültüre dahil olmayı isteyip istememeleri gibi iki temel soruya

verdikleri cevaplara bağlı olarak farklı kültürleşme stratejilerinin ortaya çıktığını belirtmiştir. Bunlar: *Bütünleşme* (göçmenler hem kendi öz kültürlerini korumak isterler hem de göç edilen ülkenin kültürünü benimserler); *Asimilasyon* (göçmenler kendi öz kültürlerini korumak yerine yeni kültürü tamamen benimserler); *Marjinalleşme* (göçmenler ne kendi öz kültürlerini korumaya ne de göç edilen ülkenin kültürünü benimsemeye ilgi duyar); ve *Ayrılma* (göçmenler göç edilen ülkenin kültürüne yakınlaşmayı tercih etmezler, sadece kendi öz kültürlerini korumayı tercih ederler).

Göçmen grup üyelerinin yeni geldikleri kültürde seçecekleri kültürleşme stratejisi konusunda özgür oldukları varsayılır. Tercih edilen kültürleşme stratejisinin bireyin yaşam alanlarındaki davranışları ve tutumlarını etkileyeceği söylenebilir. Berry'nin (1997) kültürleşme modeline göre bütünleşme stratejisi psikolojik ve sosyo-kültürel uyuma en fazla katkı sağladığı için yaşam doyumuna katkısının da en fazla oranda olduğu görülmüştür (Nguyen ve Benet-Martinez, 2012). Hem baskın kültürde hem de öz kültürde yetkinlik kazanan kişilerin daha uyumlu oldukları ifade edilebilir. Bütünleşme stratejisini tercih eden bireylerin her iki kültürden de sosyal destek ağlarına sahip olarak, her iki kültürü birleştirebildiği, esnek ve yaratıcı oldukları öne sürülür (Nguyen ve Benet-Martinez, 2012). Bu çalışmada da yaşam doymu üzerinde olumlu etki sağlayabilecek en önemli stratejinin bütünleşme stratejisi olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada özetle, sosyal kimlik ve kültürleşme kuramlarının ilgili önermeleri çerçevesinde şu denenceler test edilmektedir: Algılanan bireysel ve kolektif ayrımcılığın yüksek düzeyde olmasının yaşam doyumunu olumsuz yönde, etnik kimlik ve dini kimliğin güçlü olmasının yaşam doyumunu olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca, kültürleşme stratejilerinden bütünleşmenin diğer stratejilere kıyasla yaşam doymu için daha olumlu bir yordayıcı olduğu öngörülmektedir.

Yöntem

Örneklem

Bu çalışmaya, farklı zamanlarda ve farklı nedenlerle Türkiye'den tek başına veya evlenerek ($n = 118$) veya ailesi göç etmiş olan ($n = 7$), Londra'da ikamet eden, basit rastlantusal örnekleme yoluyla seçilmiş 125 kadın gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 35.06 ($S = 8.15$; yaş aralığı 21-55), BK'de kalış sürelerinin ortalaması ise 15.18 yıldır ($S = 7.12$; kalma süresi 2-30 yıl). Katılımcıların göç etme yaşının en küçük 1, en büyük ise 44 olduğu görülmüştür (ortalama geliş yaş: 19). Çalışmaya katılan kadınların % 90'ı çift vatandaşlığa, % 8'i sürekli oturma iznine ve % 4'ü ise geçici vizeye sahibi olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri Tablo

1'de verilmektedir. Çalışmaya katılan göçmen kadınların çoğu Kürt kökenli, diğerleri ise Türk kökenli olduğunu belirtmiştir. Örneklem yarısından çoğunu kendisini Alevi, geri kalanını ise kendisini Sünni olarak tanımlayanlar oluşturmuştur. Katılımcıların yarısından biraz çoğu ana dilini Türkçe olarak belirtirken, yarıya yakın bir kısmı ise ana dilini Kürtçe olarak belirtmiştir. Pek çok kadın günlük yaşamda sıklıkla Türkçe konuştuğunu ifade ederken sadece küçük bir grup günlük yaşamda İngilizce konuştuğunu belirtmiştir. Evli olanlar ve bunlar arasında da çocuk sahibi olanlar çoğunluktadır. Katılımcıların çoğunun Türkiye'de eğitim gördüğü, Türkiye doğumlu, ev kadını olduğu ve az bir kısmının ise ücretli olarak çalıştığı saptanmıştır.

Katılımcıların ailelerine veya eşlerine bağımlı olarak göç ettikleri gözlenmiştir. % 32'si BK'ya kendi ailesi ile geldiğini ifade ederken, %37'si eşleriyle birlikte geldiğini, % 13'ü ise evlilik nedeni ile geldiğini belirtmiştir. Kadınların yalnızca % 18'inin eğitim, ekonomik ve siyasi nedenler gibi bireysel faktörler nedeniyle göç ettiği anlaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu form yaş, eğitim, ana dil, günlük yaşamda en çok kullanılan dil, medeni durum, çocuk sayısı, gelir, göç nedeni, göç öncesi en uzun yaşanan yer (köy, ilçe, şehir, büyükşehir), BK'de geçirilen süre, vatandaşlık durumu, etnik köken ve dini aidiyet ile ilgili sorular içermektedir.

Yaşam Doymu Ölçeği. Yaşamdan alınan doyumun düzeyini belirleyebilmek amacıyla Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen bu ölçek bireylerin kendi hayatları hakkındaki genel öznel değerlendirmelerine dayanır. Ölçeğin Yetim (1993) tarafından yapılan Türkçe uyarlaması kullanılmıştır. Ölçek 5 maddeden oluşmakta (örn., "Hayatımdan memnunum.") ve bu maddeler 7 basamaklı Likert ölçeği üzerinde değerlendirilmektedir (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum). Katılımcıların yaşamlarından ne derece memnuniyet hissettiklerini soran ölçekten alınan yüksek toplam puan yüksek yaşam doyumunu göstermektedir. Ölçeğin bu çalışmaya ait güvenilirlik katsayısı yüksektir ($\alpha = .81$).

Etnik Kimlik Ölçeği. Verkuyten'in (1995) geliştirdiği ve 6 maddeden oluşan bu ölçek etnik kimliğin değerlendirilmesi için kullanılmıştır. Ölçek, Hünler (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek maddeleri (örn., "Etnik kimliğimle gurur duyuyorum.") 7 basamaklı Likert ölçeği üzerinde değerlendirilmiştir (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek ortalama puan, etnik kimliğe yüksek bağlılığı göstermektedir. Ölçeğin bu çalışmadaki güvenilirlik katsayısı .89'dur.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyal ve Demografik Özellikleri

Değişkenler		Frekans (N)	Yüzde (%)
Medeni durumu	Bekar	18	14.4
	Evli veya birlikte yaşayan	98	78.4
	Boşanmış veya dul	9	7.2
	Toplam	125	100.0
Eğitim düzeyi	Türkiye'de ilk ve orta öğretim	71	56.8
	Türkiye'de yüksek+ öğretim	21	16.8
	BK'da orta öğretim	27	21.6
	BK'da yüksek öğretim	6	4.8
Toplam	125	100.0	
Anadil	Türkçe	72	57.6
	Kürtçe	53	42.4
	Toplam	125	100.0
Günlük yaşamda en sık kullanılan dil	İngilizce	9	7.2
	Türkçe	107	85.6
	Kürtçe	9	7.2
	Toplam	125	100.0
Çocuk sayısı	0	28	22.4
	1	18	14.4
	2	55	44.0
	3	21	16.8
	4+	3	2.4
	Toplam	125	100.0
Etnik köken	Kürt	86	68.8
	Türk	39	31.2
	Toplam	125	100.0
Gelir	800 Sterlin'den az	11	8.8
	800-1499 Sterlin arası	55	44.0
	1500-2499 Sterlin arası	50	40.0
	2500-3499 Sterlin arası	9	7.2
	Toplam	125	100.0
Ekonomik aktivite	Ücretli olarak çalışıyor	23	18.4
	Aile işinde ücretsiz çalışıyor	5	4.8
	Hiç çalışmamış iş arıyor	8	6.4
	Tam zamanlı öğrenci	4	3.2
	Ev kadını	75	60.0
	Sağlık nedeniyle çalışmıyor	9	7.2
	Toplam	125	100.0
Türkiye'de yaşam geçirilen yer	Metropol	15	12.0
	Şehir	62	49.6
	İlçe	40	32.0
	BK doğumlu	8	6.4
	Toplam	125	100.0
Dini grup	Sünni	47	37.6
	Alevi	77	61.6
	Kayıp veri	1	.8
	Toplam	124	99.2

Dini Kimlik Ölçeği. Dini kimliğin ne derece güçlü olduğunun değerlendirilmesi için Luhtanen ve Crocker (1992) ile Phinney ve Ong (2007) çalışmalarının birleştirilerek oluşturulduğu, Çoymak (2009) tarafından Türk kültürüne uyarlaması yapılan 6 maddelik ölçek kullanılmıştır (örn., “Dini kimliğime çok bağlıyım.”). Maddeler, 7 basamaklı Likert ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınan yüksek ortalama puan, dini kimliğe yüksek bağlılığı göstermektedir. Ölçeğin bu çalışmadaki güvenilirlik katsayısı .87 bulunmuştur.

Algılanan Ayrımcılık. Ruggiero ve Taylor (1995, akt. Baysu, 2007) tarafından geliştirilmiş ve Baysu (2007) tarafından Türkçe’ye çevrilmiş olan bireysel ve kolektif ayrımcılık ölçekleri kullanılmıştır. Dört maddelik bireysel ayrımcılık ölçeği bireyin kişisel olarak ne sıklıkla ayrımcılıkla karşılaştığını ölçer (örn., “Ait olduğum kimlik grubu yüzünden kabul görmediğimi hissediyorum.”). Yedi maddeden oluşan kolektif algılanan ayrımcılık ölçeği ise farklı durumlarda (işte, sokakta, hastanede, vb.) bireyin ait olduğu grup üyelerinin ne sıklıkla ayrımcılık yaşadığı hakkındaki algıyı ölçer. Her iki ölçekte 5 basamaklı Likert ölçeği kullanılarak (1 = Asla, 5 = Daima) elde edilen yüksek puanlar birey ve grup düzeyinde günlük hayatta algılanan ayrımcılığın seviyesini göstermektedir. Ölçeğin Türkçe güvenilirlik katsayıları kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur (sırasıyla .84 ve .69).

Kültürleşme Ölçeği. Berry tarafından göçmenlerin kültürleşme stratejilerini ortaya koymak için geliştirilmiştir. Şeker (2005) tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılan ölçeğin faktör yapısı ana bileşenler yöntemi ve varimax dönüştürmesi ile incelenmiş ve faktör analizi sonucunda orijinal ölçekteki dört faktörle toplam varyansın %40’ının açıklandığı bulunmuştur. Her biri 10 maddeden oluşan ölçek alt boyutları, Bütünleşme (örn., “Hem İngilizlerle den hem de kendi grubumla bir araya gelip vakit geçirmeyi tercih ederim.”); Ayrılma (örn., “Yakın arkadaşlarımla İngilizlerden çok kendi grubumdan olmasını tercih ederim.”), Asimilasyon (örn., “Kendi kültürümden çok İngiliz kültürünü benimsemeyi tercih ederim.”) ve Marjinalleşme (örn., “Evdde ne çeşit yemek yediğime aldırış etmem.”) olarak isimlendirilmektedir. Bu çalışmada araştırmanın amacına yönelik seçilen 36 maddelik form kullanılmıştır ve her bir madde 5 basamaklı Likert ölçeği yardımıyla değerlendirilmiştir (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 5 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçeğin bu çalışmada güvenilirlik katsayıları bütünleşme stratejisi için .73, ayrılma stratejisi için .65, asimilasyon stratejisi için .74 ve marjinalleşme stratejisi için .48 bulunmuştur. Her bir alt boyuttan alınan yüksek ortalama puan o kültürleşme stratejisinin ne derece tercih edildiğini göstermektedir.

İşlem

Araştırmanın katılımcılarına Türkiye’den göç eden kişilerin BK nüfus araştırması verilerine göre yoğun olarak yaşadıkları Kuzey Londra’da ulaşılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan ölçek formu iki araştırmacı tarafından işyeri, ev ziyaretleri, park, kafe ve benzeri çeşitli ortamlarda yüz yüze görüşme yoluyla doldurulmuştur. Katılımcılara araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı, isim belirtmemeleri, istedikleri herhangi bir soruyu cevaplandırmayabilecekleri, araştırmadan elde edilen verilerin gizli tutulacağı ve araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacağı bilgileri verilmiştir. Ortalama olarak uygulamalar 30 dakika sürmüştür.

Bulgular

Elde edilen veriler SPSS paket programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Betimsel ve Korelasyonel Analizler

Araştırmada kullanılan ölçeklerin, elde edilen verilere yönelik tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2’de verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere yaşam doyumunun, etnik ve dini kimliklere bağlılığın ölçek ortalamaları temelinde oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Kültürleşme ölçeğinin alt ölçeklerinin ortalamaları incelendiğinde; ayrılma stratejisinin en baskın olduğu, marjinalleşme stratejisinin ise en düşük düzeyde tercih edildiği gözlenmiştir. Katılımcıların algıladıkları bireysel ve kolektif ayrımcılığın ise düşük olduğu görülmektedir.

Çalışmada kullanılan ölçekler arasındaki korelasyonlar Tablo 3’te verilmiştir. Ölçekler arasında ilişkiler incelendiğinde; dini kimliği güçlü olanlarda etnik kimliğe atfedilen önemin de güçlü olduğu gözlenmiştir. Bütünleşme tercihi arttıkça asimilasyon stratejisinin arttığı,

Tablo 2. Psikometrik Araçlara İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler	N	Min.	Max.	Ort.	S	α
Yaşam Doyumu	125	13.00	33.00	26.32	3.71	.81
Etnik Kimlik	125	3.17	7.00	5.32	.77	.89
Dini Kimlik	125	2.67	7.00	5.04	.91	.87
Bireysel Ayrımcılık	125	1.00	3.75	1.32	.47	.69
Kolektif Ayrımcılık	125	1.00	4.57	1.83	.63	.84
Bütünleşme	125	1.00	4.33	2.60	.54	.73
Ayrılma	125	2.56	4.89	4.09	.47	.65
Asimilasyon	125	1.00	3.78	1.93	.48	.74
Marjinalleşme	125	1.00	3.00	1.37	.33	.48

asimilasyon stratejisi ile bireysel ayrımcılığın da olumlu yönde ilişki gösterdiği bulunmuştur. Ayrılma stratejisi ile asimilasyon stratejisinin ve ayrılma stratejisi ile marjinalleşme stratejisinin arasında ters yönde ilişki olduğu gözlenmiştir. Marjinalleşme stratejisi arttıkça bireysel ayrımcılık algısının da arttığı, bireysel ayrımcılık algısı ile kolektif ayrımcılık algısının olumlu ilişki gösterdiği saptanmıştır.

Yaşam Doyumuna Yönelik Yordayıcı Etkiler

Türkiye'den göç eden kadınların yaşam doyumlarını yordayan değişkenleri ortaya koymak için yaşam doyumunu ölçeğinden aldıkları puanlara hiyerarşik çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (Tablo 4). Eğitim durumu (Türkiye'de ilk ve orta eğitim, Türkiye'de yüksek eğitim, BK'de ilk ve orta eğitim ve BK'de yüksek eğitim), sahip olunan etnik köken (Kürt ve Türk), medeni durum (evli ve bekar), gelir düzeyi (800 Sterlinden az, 800-1499 Sterlin, 1500-2499 Sterlin ve 2500-3499 Sterlin), Türkiye'de yaşam geçirilen yer (ilçe, şehir ve büyükşehir) gibi demografik değişkenleri kategorik değişkenler olarak toplandığı için regresyon analizine sokulmadan önce yapay kodlama (dummy coding) yapılarak yeniden kodlanmıştır. Yaş değişkeni ise sürekli değişken olarak toplandığı için, olduğu gibi analiz edilmiştir.

Yordayıcı ve yordanan değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiği hiyerarşik regresyon analizi üç adımda gerçekleştirilmiştir. İlk adımda, göç sürecinde psikolojik ve sosyal uyumda etkili olduğu düşünülen (Verkuyten, 2008; Ward, 1996) yaş, eğitim durumu, etnik köken, medeni durum, gelir düzeyi, Türkiye'de yaşam geçirilen yer ve BK'de yaşama süresi gibi demografik değişkenlerin etkisi kontrol amacıyla modele dahil edilmiştir. Dini ve etnik kimlik ölçekleri ile algılanan ayrımcılık ölçeği

birbirine ilişkili oldukları için bu bağımsız değişkenler modele demografik değişkenlerin ardından ikinci sırada dahil edilmiştir. Kültürleşme ölçeğinin kimlik ve ayrımcılık kavramlarından etkileniyor olabileceği düşünüldüğü için kültürleşme stratejileri bağımsız değişken olarak modele en son aşamada dahil edilmiş ve yaşam doyumunu üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde sekiz demografik değişkenden oluşan birinci regresyon modelinin göç eden kadınların yaşam doyumunu ölçeği puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir, $R^2 = .22$, $F_{13,111} = 2.43$, $p = .006$. Bu değişkenlerden sadece gelir değişkeninin yaşam doyumunu ölçeği puanlarındaki varyansı açıklayan önemli bir yordayıcı olduğu gözlenmiştir. Tanımlanmış en düşük gelir düzeyi ile (800 Sterlinden az) orta gelir düzeyine sahip olmanın (800-1499 Sterlin arasında) yaşam doyumunu azaltan yordayıcılar olduğu görülmüştür. Ayrıca bekar olma durumunun da yaşam doyumunu üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu bulunmuştur. Açık bir ifade ile gelir düzeyi görece düşük olanlarla, bekar olanların yaşam doyumunun gelir düzeyi görece yüksek olanlara ve evli olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan, yaş, BK'de yüksek eğitim görme, etnik köken, Türkiye'de yaşam geçirilen yer, BK'de yaşam süresi ve çalışma durumu değişkenlerinin yaşam doyumunu ile ilişkisi anlamlı değildir.

Regresyon analizinin ikinci modelinde açıklanan varyans % 30'a yükselmiştir, $R^2_{\text{change}} = .08$; $F_{4,107} = 2.73$, $p < .001$. Bulgular, beklendiği üzere, dini kimliği güçlü olan kadınların yaşam doyum düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermiştir. Beklentilerin aksine, ne etnik kimliğinin ne de algılanan bireysel ya da kolektif ayrımcılığın yaşam doyumunu için anlamlı yordayıcı değişkenler olmadığı görülmüştür.

Tablo 3. Yordayıcı ve Yordanan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Yaşam doyumunu								
2. Etnik Kimlik	.08							
3. Dini Kimlik	.27**	.56**						
4. Bütünleşme	.23**	.05	-.04					
5. Ayrılma	-.02	.03	.13	-.16				
6. Asimilasyon	.16	.03	-.03	.50**	-.62**			
7. Marjinalleşme	-.17	.00	-.13	-.06	-.27**	-.03		
8. Bireysel Ayrımcılık	.02	.02	.00	.16	-.13	.18*	.29**	
9. Kolektif Ayrımcılık	.00	.18*	.17	.03	.00	.00	.02	.53**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4. Yaşam Doymunu Yordayıcı Model: Regresyon Katsayıları ve Model İstatistikleri

Değişkenler	Model 1			Model 2			Model 3		
	<i>B</i>	<i>SE b</i>	β	<i>B</i>	<i>SE b</i>	β	<i>B</i>	<i>SE b</i>	β
Yaş	.007	.011	.072	.005	.011	.057	.009	.011	.102
BK'de yüksek öğrenim	-.106	.168	-.071	-.172	.169	-.115	-.202	.162	-.135
Türk	-.171	.144	-.107	-.319	.145	-.200*	-.391	.142	-.245**
Evlü	-.256	.283	-.142	-.188	.280	-.104	-.324	.272	-.181
Bekar/boşanmış	-.799	.385	-.279*	-.568	.388	-.198	-.828	.377	-.289*
Geliri 800'den az	-1.132	.366	-.434**	-1.160	.358	-.444**	-1.089	.345	-.417**
Geliri 800-1499	-.552	.268	-.370*	-.597	.263	-.401*	-.538	.257	-.361*
Geliri 1500-2500	-.225	.261	-.149	-.310	.257	-.205	-.259	.251	-.171
Türkiye'de Büyükşehirden	.558	.371	.245	.540	.373	.237	.766	.363	.336*
Türkiye'de Şehirde	.262	.325	.177	.158	.316	.107	.235	.303	.159
Türkiye'de ilçeden	.158	.322	.100	.024	.314	.015	.223	.305	.141
BK'de yaşam süresi	.007	.011	.070	.014	.011	.133	.011	.011	.110
Ekonomik aktivite durumu	.015	.032	.058	.019	0.31	.075	.028	.031	.110
Dini kimlik				.278	.089	.343**	.279	.087	.344**
Etnik kimlik				-.077	.101	.081	-.125	.098	-.130
Bireysel ayrımcılık				-.141	.184	-.090	-.272	.193	-.173
Kolektif ayrımcılık				-.061	.124	-.053	-.056	.120	-.048
Kültürleşme (Bütünleşme)							.480	.140	.395**
Kültürleşme (Ayrılma)							-.172	.181	-.111
Kültürleşme (Asimilasyon)							-.269	.218	-.177
Kültürleşme (Marjinalleşme)							-.178	.212	-.081
<i>R</i> ²		.22**			.30*			.39**	
<i>R</i> ² Change		.22**			.08*			.09**	
<i>F</i> for <i>R</i> ² Δ		2.43**			2.73**			3.17**	

p* < .05, *p* < .01

Kültürleşme tutumlarının da modele dahil edilmesi ile oluşturulan üçüncü regresyon modelinin, yaşam doymu puanlarındaki toplam varyasyonun % 39'unu açıkladığı gözlenmiştir, $R^2_{\text{change}} = .09$; $F_{4,103} = 3.17$, $p < .001$. İlk iki modelde anlamlı olmamasına rağmen Türkiye'de büyük şehirde yaşamış olmanın yordayıcı etkisi regresyon analizinin son aşamasında anlamlı bulunmuştur: göçten önce büyük şehirde yaşayanların yaşam doymu daha küçük yerleşim birimlerinde yaşamış olanlardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kültürleşme tercihlerinden bütünleşme stratejisini etmenin yaşam doymuna olumlu etkisi gözlenmiştir. Kültürleşme ölçeğinin ayrılma, asimilasyon ve marjinalleşme alt ölçek puanları ile etnik kimlik ölçeği puanları modelde önemli bir yordayıcı etkiye sahip değildir. Sonuç olarak son aşamada modele eklenen kültürleşme stratejilerinden bütünleşmenin ve aynı zamanda ikinci modelle benzer

şekilde dini kimliğin yaşam doymu için etnik kimlik ve algılanan ayrımcılıktan daha güçlü yordayıcılar olduğu belirlenmiştir.

Tartışma

Bu çalışma BK'ye Türkiye'den göç eden kadınların yaşam doymu ile ilişkili değişkenlerin incelenmesini amaçlamıştır. BK'de yaşayan Türkiye kökenli göçmen kadın örnekleme gerçekleştirilen sınırlı sayıda araştırma olduğu bilinmektedir (Cakir ve Yerin Guneri, 2011). Bu açıdan değerlendirildiğinde çalışma, göçmen ve kadın olma özelliklerinden dolayı dezavantajlı olarak değerlendirilebilen bu grubun yaşam doymunu etkileyen etmenlerin incelendiği ilk görgül çalışmadır. Yaşam doymunun yordanmasında demografik değişkenlerin, etnik ve dini kimlik düzeylerinin, algılanan ayrımcılığın

ve kültürleşme stratejilerinin etkisinin incelendiği bu araştırmada, medeni durumun, etnik kökenin, gelir düzeyinin, güçlü dini kimliğin ve bütünleşme stratejisinin yaşam doyumunu yordadığı bulunmuştur.

Bu araştırmada yaşam doyumunu üzerinde yordayıcı etkisi olabileceği düşünülen etnik kimliğin yaşam doyumuna önemli katkısının bulunmadığı, ancak dini kimlik düzeyinin yaşam doyumunu olumlu ve anlamlı yönde yordadığı bulunmuştur. Özellikle göç ortamında, etnik kimlik psikolojik uyumun ve kişinin kimliğinin önemli bir parçasını oluşturmasına rağmen (Phinney, 1990), bu çalışmada yaşam doyumunu üzerinde etkili olmadığı gözlenmiştir. Bu duruma bir açıklama getirmek amacıyla dini kimlik-yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin örneklemdeki Sunni ve Alevi gruplar arasında farklılaşmış ve farklılaşmadığı incelenmiştir. Gerçekten de örneklemin çoğunluğunu oluşturan Alevi grubun etnik kimlik düzeyi ve yaşam doyumunu arasında bir ilişki olmadığını, dini kimlik ve yaşam doyumunun ise anlamlı şekilde ilişkili olduğu saptanmıştır ($r (n = 77) = .28, p = .01$). Sayıca az olan Sunni grubun ise etnik kimliği ile yaşam doyumunun olumlu ilişkili olduğunu ($r (n = 47) = .31, p = .04$), dini kimliğin bu grupta yaşam doyumunu ile ilişkili olmadığını da görülmüştür.

Sonuç olarak Sunni ve Alevi gruplar ayrı incelendiğinde dini kimliğin yaşam doyumunu açısından Aleviler için daha önemli olduğu söylenebilir. Alevi kimlik Müslüman kimliğinin yanı sıra politik ve kültürel bir kimlik olarak da tanımlanmakta (Shindeldecker, 2006'den akt. Verkuyten ve Yıldız, 2009) ve Müslüman kimliği etnik kimlikle örtüşen bir durum olarak değerlendirilmektedir (Verkuyten ve Yıldız, 2007; Phaet ve Güngör, 2004). Ancak Hollandalı Türk göçmenlerden Aleviler arasında kendilerini Müslüman kimliği ile tanımlayanlar Sunnilere kıyasla daha azdır (Verkuyten ve Yıldız, 2009). Bu çalışmada ise dini kimliğin yaşam doyumunu üzerinde etkili olması örneklemden ağırlıklı grup olan Alevilere özgü bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda gelecek çalışmalarda Türkiyeli grubun kendi içinde dini gruplar açısından ayrı olarak ele alınması ve söz konusu farklılaşmaların niteliğinin daha detaylı incelenmesi faydalı olabilir.

Ancak bu araştırmada olduğu gibi, etnik ve dini kimliğin örtüşen değişkenler olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Belçika ve Hollanda'daki ikinci kuşak Türk göçmenlerde etnik ve dini kimliğin yüksek oranda ilişkili olduğu farklı çalışmalarda da ortaya konmuştur (Güngör, Bornstein ve Phaet, 2012; Maliepaard, Lubbers ve Gijssberts, 2010; Verkuyten ve Yıldız, 2007). Bu ve farklı çalışmalarda (Phaet ve Güngör, 2004; Verkuyten ve Martinovic, 2012; Verkuyten ve Yıldız, 2007) katılımcıların sahip oldukları dini kimlik ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlarla benzer şekilde dini kimliğinin yaşam doyumunu arttıran bir değişken

olduğu yapılan farklı çalışmalarda da saptanmıştır (Droogsm, 2007; Jasperse, Ward ve Jose, 2012).

Yazında bireylerin psikolojik süreçlerinde önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanan algılanan ayrımcılığın (Moradi ve Risco, 2006), bu çalışmada yaşam doyumunu üzerinde anlamlı yordayıcı bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Yüksek olasılıkla algılanan ayrımcılık Türkiye kökenli göçmen kadınların yaşam doyumunu etkileyen bir durum olarak değerlendirilmemektedir. Ayrıca çalışmada katılımcıların gruba karşı algıladıkları ayrımcılık ortalamalarının kendilerine yapılan bireysel ayrımcılık ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür. Türkiyeli göçmen kadınlar ayrımcılığı sadece kendi gruplarına değil tüm göçmenlere yönelik olduğunu düşünerek ayrımcılığı bir tehdit olarak algılamıyor olabilecekleri düşünülmektedir. Ayrıca katılımcıların algıladıkları ayrımcılık düzeyi oldukça düşük olarak bulunmuştur. Katılımcıların kültürleşme stratejileri değerlendirildiğinde, ayrılma stratejisinin ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu gözönüne alındığında, düşük ayrımcılık algısı göçmen kadınların günlük yaşamda baskın toplumla farklı alanlarda çok sık etkileşime girmemeleri ile bağlantılı olabilir. Öte yandan bu araştırmada bulunan etnik kimlikle algılanan kolektif ayrımcılık arasındaki olumlu ilişki temelinde etnik bağlılığın ayrımcılığa karşı koruyucu bir etkisi olup olmadığı ileriye dönük çalışmalarda incelenmelidir.

Çoklu regresyon analizine son aşamada dahil edilen kültürleşme stratejilerinden bütünleşme stratejisinin yaşam doyumunu anlamlı ve olumlu yönde yordadığı bulunmuştur. Ayrılma, asimilasyon ve marjinalleşme stratejilerinin ise yaşam doyumunu yordama üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Bu çalışmada göçmen kadınlarda genel bir eğilim olarak ayrılma stratejisine yönelik yüksek ortalamalar gözlenmesine rağmen yaşam doyumunu üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde Kanada'daki Türklerle (Ataca ve Berry, 2002) yapılan bir çalışmada bütünleşme stratejisinin yaşam doyumunu anlamlı şekilde arttırdığı saptanmıştır. Ataca ve Berry (2002) Türk göçmen kadınların eğitim düzeylerinin düşük olmasının ev sahibi ülkede izole olarak yaşamalarıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, sosyo-ekonomik durumu düşük Türk göçmen kadınların daha çok kendi aralarında görüştüğü, ev dışında çalışmadan ve baskın toplumla daha az temas geçerek yaşadıkları, bu durumun da onların kültürleşme tutumlarına yansiyarak ayrılma stratejisini daha fazla tercih ettikleri ifade edilmiştir (Ataca ve Berry, 2002). Göçmen kadınların ayrılma stratejisini özellikle tercih etmeleri günlük yaşam dili kullanımında Türkçenin tercih edilmesi ve katılımcıların çoğunun ev hanımı olması ile de ilişkili olabilir. Türkiyeli göçmen kadınlarda ayrılma stratejisinin genel ve yüksek düzeyde tercih edilen bir özellik olup, örneklemden değişkenlik göster-

me düzeyinin düşük olması ve diğer değişkenlerle ilişkili olmaması nedeniyle yaşam doyumu üzerinde bir etkisi olmadığı düşünülebilir.

Çalışmada bağımlı değişken olarak kullanılan yaşam doyumu ölçeğinin toplam puanı ve bağımsız değişken olarak kabul edilen etnik ve dini kimlik ölçeği, algılanan ayrımcılık ve kültürleşme ölçeğinin ortalama değerleri, bu değerlerin birbirleri ile ilişkisi de değerlendirilmiştir. Kültürleşme ölçeğinin bütünleşme ve asimilasyon alt boyutları arasında yüksek düzeyde olumlu, asimilasyonla ayrılma alt boyutları arasında ise yüksek düzeyde olumsuz ilişki olduğu saptanmıştır. Bu dört alt boyutun birbiriyle olumlu ya da olumsuz yönde yüksek ilişkili olması beklendiği bir durumdur ve benzer ilişkiler Cakır ve Yerin Gunyeri (2011)'nin çalışmasında da gözlenmiştir. Kültürleşme stratejileri baskın ya da öz kültüre yönelim olarak birbirinden farklı iki boyut şeklinde ayrılarak dört farklı strateji oluşturmaktadır (Horenczyk, 1996). Başka bir deyişle bulunan ilişkilerin nedeni bir stratejinin kültürleşmenin iki boyutu temelinde yapılması ve stratejilerin bu boyutlarının en az biri açısından çakışma gösteriyor ya da iki boyut açısından da zıtlaşıyor olmasıdır. Örneğin, hem bütünleşme hem de asimilasyon baskın kültüre yönelim göstermeyle ilgilidir ve bu iki strateji birbiri ile olumlu ilişki göstermiştir. Asimilasyon ile ayrılma stratejileri ise baskın kültüre ilişkin birbirine zıt yönelimler içerirler ve çalışma bulguları da aralarındaki durumla tutarlıdır. Ayrıca marjinalleşme ile bütünleşme stratejileri farklı boyutlarda yer almalarına rağmen bu çalışmada aralarında anlamlı olumsuz bir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Bu durumun iki kültüre yönelik de olumsuz eğilim gösterdiği için en başarısız kültürleşme sonuçlarını ortaya koyduğu bilinen marjinalleşme stratejisinin daha az tercih edilmesinden (Zagefka ve Brown, 2002) kaynaklandığı düşünülmektedir. Çalışmada marjinalleşme stratejisine ait güvenilirlik değerinin diğer stratejilere oranla daha düşük olması da marjinalleşme boyutunun çalışma örneklemini ile ilişkili olmayışına işaret edebilir. Nitekim, marjinalleşmenin göçmen kadınlar tarafından en az tercih edilen strateji olduğu görülmüştür. Bunun bir nedeni çalışmada yer alan göçmen kadın örnekleminin çoğunlukla aileleri ile birlikte göç eden bir grup olması olabilir.

Çoklu regresyon analizi sonucu sosyo-demografik değişkenlerin yaşam doyumu üzerinde önemli yordayıcı etkileri olduğu ortaya konmuştur. Etnik kökenlerini Türk olarak belirten kadınların Kürt olarak belirtenlere göre yaşam doyumlarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Etnik grupların tespiti, kişisel tercihe ve beyana dayandığı için, genel olarak zordur. BK'de de 2011 yılında yapılan son nüfus sayımında etnik grup bilgisi, konuşulan birinci dil ile bağlantılı olarak ortaya konmuştur. Buna göre İngiltere genelinde Türk, Kürt ve Kıbrıs Türkü etnik grup nüfuslarının eşit dağıldığı ancak Londra'da

Kürt etnik grubunun, Türk etnik grubunun iki katı olduğu; Kuzey Londra'da ise Kürtlerin sayısının Türklerin üç katı olduğu tespit edilmiştir (ONS, 2014). Çalışmanın yapıldığı Kuzey Londra'da Kürt grubun yanında Türk grubun azınlıkta olduğu görülmektedir. Azınlık durumu nicel, sosyal veya psikolojik olabilir. Bireyler kendilerini baskın sosyal yapının dışında azınlık grubun üyesi olarak algılayabilirler (Smith, 1991). Bir grubun sayıca düşük olmasının da azınlık içinde azınlık olma algısını beraberinde getirdiği söylenebilir. Sayısal olarak değerlendirildiğinde Kuzey Londra'daki Türk göçmenlerin var olan Türkiyeli göçmen grup içinde kendilerini azınlık grup olarak algılamaları olasılığı vardır; bu da onların, yaşamlarından, sayıca çok olan Kürtlere göre daha az memnun olmalarına neden olabilir.

Bir diğer sosyo-demografik değişken olan medeni durumla ilgili olarak evlilikle yaşam doyumu arasında olumlu bir ilişki olduğu, evli bireylerin, bekâr, dul ve eşinden ayrı yaşayan bireylerle karşılaştırıldığında daha yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip oldukları bulunmuştur. Ayrıca, en alt gelir grubu (800 sterlinden az) ile orta gelir grubunda (800-1499 sterlin arası) yer alanların yaşam doyumu görece düşük bulunmuştur. Göç öncesinde Türkiye'de büyük şehirde yaşamış olanların daha küçük yerleşim birimlerinden gelmiş olanlara kıyasla yaşam doyumları yüksektir. Büyük şehirde yaşamış olanlar kentli yaşamın getirdiği kişilerarası mesafe, bireysellik ve kültürel çeşitliliğe daha kolay uyum sağlıyor olabilirler. Böylece, BK'da Türkiye'deki büyük şehirdeki yaşamlarına benzer bir yaşam sürmenin göçmen kadınların yaşam doyumunu olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır; en önemli sınırlılık örneklemdir. Örnekleme küçüklüğü göz önüne alındığında bulguların Türkiye'den göç etmiş tüm kadınlara genellenmesi mümkün değildir. İleride yapılan çalışmalarda daha geniş örnekleme ulaşılması, temsil gücü daha yüksek farklı etnik ve dini grupların ayrı ayrı örnekleme kapsamına alınması önemlidir. Çalışmanın örnekleme büyüklüğü sınırlı olmasına rağmen alana önemli katkılar sağladığı da düşünülmektedir. Bu katkılardan ilki, çalışma üzerinde çok fazla araştırma gerçekleştirilmemiş olan BK'da yaşayan Türkiyeli kadın göçmen grup hakkında bilgi vermesidir. Çalışmanın katkılarında bir diğeri örnekleme grubunda sunduğu etnik ve dini çeşitliliktir. Türkiyeli göçmen grubunda yer alan kadınların Türk/Kürt etnik gruplarıyla Sünni/Alevi dini gruplarını içeriyor olması ve Avrupa'daki Türkiyeli göçmenlerle ilgili araştırmaların tipik örneklemeleri dışında olması bu çalışmanın güçlü yanlarından biridir.

Kaynaklar

- Abadan-Unat, N. (1977). Implications of migration on emancipation and pseudo-emancipation of Turkish women. *International Migration Review*, 6(1), 31-57.

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa (Cilt: 1)*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ataca, B. ve Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology*, 37(1), 13-26.
- Baysu, G. (2007). *The effects of intergroup perceptions and in-group identifications on the political participation of the second-generation Turkish migrants in the Netherlands*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Berry J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-34.
- Berry J. W. (2002). Conceptual approaches to acculturation. K. M. Chun, P. B. Organista ve G. Marin, (Ed.), *Acculturation: Advances in theory, measurement and applied research* içinde (17-37). Washington, D.C.: American Psychological Assoc.
- Branscombe, N. R., Schmitt, M. T. ve Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(1), 135.
- Brettell, C. B. ve Sargent, C. F. (2008). *Gender in cross-cultural perspective*. Singapore: Pearson Higher Ed.
- Brewer, M. B. (2001). The many faces of social identity: Implications for political psychology. *Political Psychology*, 22(1), 115-125.
- Cakir, S. G. ve Yerin Guneri, O. (2011). Exploring the factors contributing to empowerment of Turkish migrant women in the UK. *International Journal of Psychology*, 46(3), 223-233.
- Cassidy, C., O'Connor, R. C., Howe, C. ve Warden, D. (2004). Perceived discrimination and psychological distress: the role of personal and ethnic self-esteem. *Journal of Counseling Psychology*, 51(3), 329-339.
- Celenk, O. ve van de Vijver, F. J. (2013). What makes couples happy? Marital and life satisfaction among ethnic groups in the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44, 1275-1293.
- Çoymak, A. (2009). *Association of religious identification, secular identification, perceived discrimination, and political trust with ethnic and societal (national) identification*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31(2), 103-157.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403-425.
- Droogsma, R. A. (2007). Redefining hijab: American Muslim women's standpoints on veiling. *Journal of Applied Communication Research*, 35(3), 294-319.
- Dumont, W. (2003). Immigrant religiosity in a pluri-ethnic and pluri-religious metropolis: An initial impetus for a typology. *Journal of Contemporary Religion*, 18(3), 369-384.
- Enneli, P., Modood, T. ve Bradley, H. (2005). *Young Turks and Kurds: A set of 'invisible' disadvantaged groups*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Güngör, D. (2008). The meaning of parental control in migrant, sending, and host communities: Adaptation or persistence? *Applied Psychology*, 57(3), 397-416.
- Güngör, D., Bornstein, M. H. ve Phalet, K. (2012). Religiosity, values, and acculturation: A study of Turkish, Turkish-Belgian, and Belgian adolescents. *International Journal of Behavioral Development*, 36(5), 367-373.
- Güngör, D., Fleischmann, F., Phalet, K. ve Maliepaard, M. (2013). Contextualizing religious acculturation. *European Psychologist*, 18(3), 203-214.
- Horenczyk, G. (1996). Migrant identities in conflict: acculturation attitudes and perceived acculturation ideologies. G. Breakwell ve E. Lyons, (Ed.), *Changing European identities: Social psychological analyses of social change* içinde (241-250). Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Hünler, O. S. (2007). *Infactors related to psychological problems and life satisfaction of newcomer Turkish immigrants in the Netherlands*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. ve Perhoniemi, R. (2007). Perceived ethnic discrimination at work and well-being of immigrants in Finland: The moderating role of employment status and work-specific group-level control beliefs. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(2), 223-242.
- Jasperse, M., Ward, C. ve Jose, P. E. (2012). Identity, perceived religious discrimination, and psychological well-being in muslim immigrant women. *Applied Psychology: An International Review*, 61(2), 250-271.
- Leong, C. H. ve Ward, C. (2011). Intergroup perceptions and attitudes toward immigrants in a culturally plural society. *Applied Psychology*, 60(1), 46-65.
- Leyendecker, B., Schölmerich, A. ve Citlak, B. (2006). Similarities and differences between first-and second generation Turkish migrant mothers in Germany: The acculturation gap. M. H. Bornstein ve L. R. Cote, (Ed.), *Acculturation and parent-child relationships: Measurement and development* içinde (297-315). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Luhtanen, R. ve Crocker, J. (1992). A collective self-esteem scale: Self-evaluation of one's social identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(3), 302-318.
- Maliepaard, M., Lubbers, M. ve Gijssberts, M. (2010). Generational differences in ethnic and religious attachment and their interrelation. A study among Muslim minorities in the Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 33(3), 451-472.
- Martinovic, B. ve Verkuyten, M. (2012). Host national and religious identification among Turkish Muslims in Western Europe: The role of ingroup norms, perceived discrimination and value incompatibility. *European Journal of Social Psychology*, 42(7), 893-903.
- Modood, T., Berthoud, R., Lakey, J., Nazroo, J. Y., Smith, P., Virdee, S. ve Beishon, S. (1997). *Ethnic minorities in Britain: Diversity and disadvantage*. London: Policy Studies Institute.
- Moradi, B. ve Risco, C. (2006). Perceived discrimination experiences and mental health of Latina/o american persons. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 411-421.
- Moscato, G., Novara, C., Hombrados-Mendieta, I., Romano, F. ve Lavanco, G. (2014). Cultural identification, perceived discrimination and sense of community as predictors of life satisfaction among foreign partners of intercultural families in Italy and Spain: A transnational study. *International Journal of Intercultural Relations*, 40, 22-33.

- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). Who is happy? Psychological science, 6(1), 10-19.
- Noh, S., Beiser, M., Kaspar, V., Hou, F. ve Rummens, J. (1999). Perceived racial discrimination, depression, and coping: A study of Southeast Asian refugees in Canada. *Journal of Health and Social Behavior*, 40(3), 193-207.
- Norrish, J. M. ve Vella-Brodrick, D. A. (2008). Is the study of happiness a worthy scientific pursuit? *Social Indicators Research*, 87(3), 393-407.
- Nguyen, A. M. D. ve Benet-Martínez, V. (2012). Biculturalism and adjustment: A meta-analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 20(10), 1-38.
- ONS (2014, Haziran 24). *Census: Quick Statistics for local authorities in England and Wales*. <http://www.ons.gov.uk/ons/search/index.html?newquery=kurdish> adresinden alındı.
- Operario, D. ve Fiske, S. T. (2001). Ethnic identity moderates perceptions of prejudice: Judgments of personal versus group discrimination and subtle versus blatant bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(5), 550-561.
- Palmore, E. ve Luikart, C. (1972). Health and social factors related to life satisfaction. *Journal of Health and Social Behavior*, 13(1), 68-80.
- Phalet, K. ve Güngör, D. (2004). *Moslim in Nederland: Religieuze dimensies, etnische relaties en burgerschap: Turken en Marokkanen in Rotterdam [Muslim in the Netherlands. Religious dimensions, ethnic relations and citizenship: Turks and Moroccans]*. The Hague: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: Review of research. *Psychological Bulletin*, 108(3), 499-514.
- Phinney, J. S. ve Ong, A. D. (2007). Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions. *Journal of Counseling Psychology*, 54(3), 271-281.
- Røysamb, E., Tambs, K., Reichborn-Kjennerud, T., Neale, M. C. ve Harris, J. R. (2003). Happiness and health: environmental and genetic contributions to the relationship between subjective well-being, perceived health, and somatic illness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(6), 1136-1146.
- Ruggiero, K. M., Taylor, D. M. ve Lydon, J. E. (1997). How disadvantaged group members cope with discrimination when they perceive that social support is available. *Journal of Applied Social Psychology*, 27(18), 1581-1600.
- Schaafsma, J. (2011). Discrimination and subjective well-being: The moderating roles of identification with the heritage group and the host majority group. *European Journal of Social Psychology*, 41(6), 786-795.
- Sirkeci, I. ve Esipova, N. (2013). Turkish migration in Europe and desire to migrate to and from Turkey. *Border Crossing: Transnational Working Papers*, 1301, 1-13.
- Smith, E. J. (1991). Ethnic identity development: Toward the development of a theory within the context of majority/minority status. *Journal of Counseling & Development*, 70(1), 181-188.
- Staw, B. M., Sutton, R. I. ve Pelled, S. H. (1994). Employee positive emotions and favorable outcomes at the workplace. *Organization Science*, 5(1), 51-71.
- Şeker, B. D. (2005). *Kente göç etmiş bir örnekte bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri ve değerler açısından kültüre uyum (kültürleşme) süreçleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. *Psychology of Intergroup Relations*, 81, 7-24.
- Vasileva, K. (2010). Foreigners living in the EU are diverse and largely younger than the nationals of the EU Member States. *Eurostat Statistics in Focus*, 45, 2010.
- Vedder, P., Van de Vijver, F. ve Liebkind, K. (2006). Predicting immigrant youths' adaptation across countries and ethno-cultural groups. J. W. Berry, J. S. Phinney, D. L. Sam ve P. Vedder, (Ed.), *Migrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts* içinde (143-166). Hamwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Verkuyten, M. (1995). Self-esteem, self-concept stability, and aspects of ethnic identity among minority and majority youth in the Netherlands. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(2), 155-175.
- Verkuyten, M. (2005). *The social psychology of ethnic identity*. Hove and New York: Psychology Press Taylor ve Francis Group.
- Verkuyten, M. (2007). *Religious group identification and inter-religious relations: A study among Turkish-Dutch Muslims*. *Group processes & Intergroup Relations*, 10(3), 341-357.
- Verkuyten, M. (2008). Life satisfaction among ethnic minorities: The role of discrimination and group identification. *Social Indicators Research*, 89(3), 391-404.
- Verkuyten, M. ve De Wolf, A. (2002). Ethnic minority identity and group context: self descriptions, acculturation attitudes and group evaluations in an intra and intergroup situation. *European Journal of Social Psychology*, 32(6), 781-800.
- Verkuyten, M. ve Martinovic, B. (2012). Social identity complexity and immigrants' attitude toward the host nation the intersection of ethnic and religious group identification. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(9), 1165-1177.
- Verkuyten, M. ve Thijs, J. (2002). Multiculturalism among minority and majority adolescents in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(1), 91-108.
- Verkuyten, M. ve Yildiz, A. A. (2007). National (dis) identification and ethnic and religious identity: A study among Turkish-Dutch Muslims. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(10), 1448-1462.
- Verkuyten, M. ve Yildiz, A. A. (2009). Muslim immigrants and religious group feelings: Self-identification and attitudes among Sünni and Alevi Turkish-Dutch. *Ethnic and Racial Studies*, 32(7), 1121-1142.
- Ward, C. (2006). Acculturation, identity and adaptation in dual heritage adolescents. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(2), 243-259.
- Ward, C. ve Rana-Deuba, A. (1999). Acculturation and adaptation revisited. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(4), 422-442.
- Yetim, Ü. (1993). Life satisfaction: A study based on the organization of personal projects. *Social Indicators Research*, 29(3), 277-289.
- Yip, T., Gee, G. C. ve Takeuchi, D. T. (2008). Racial discrimination and psychological distress: the impact of ethnic identity and age among immigrant and United States-born Asian adults. *Developmental Psychology*, 44(3), 787.
- Zagefka, H. ve Brown, R. (2002). The relationship between acculturation strategies, relative fit and intergroup relations: immigrant majority relations in Germany. *European Journal of Social Psychology*, 32(2), 171-188.

Summary

Life Satisfaction among Turkey-Origin Women in the United Kingdom: Identity, Acculturation, and Discrimination

Betül Dilara Şeker
Celal Bayar University

İbrahim Sirkeci
Regent's University

Life satisfaction is an overall evaluation of individual's satisfaction in life and it is expected that this evaluation is influenced by a number of variables. Migration process is also considered to be a factor affecting life satisfaction as it causes changes in individual's life course. In this study, the impact of demographic characteristics, ethnic and religious identity, perceived level of discrimination, and acculturation strategies are investigated as factors possibly influencing life satisfaction among immigrant women residents in London who moved from Turkey to the UK. Life satisfaction is an assessment of individual's current, past and future life and the level of satisfaction based on that assessment (Myers & Diener, 1995). Based on the impact of life satisfaction on integration, life satisfaction of individuals with migration experience would be an important indicator of their cultural integration. Thus, demographic and socio-cultural characteristics influencing life satisfaction of women with migration experience were examined. The impact of demographic factors, religious and ethnic identity, perceived discrimination, and acculturation strategies on life satisfaction among migrant women were explored from the perspectives of social identity and acculturation theories.

Emigration from Turkey and Emigration of Women

There are very few studies on Turkey-origin immigrants and particularly women in the UK (Çakır & Güneri, 2011; Enneli, Modood, & Bradley, 2005). In international migration, women are sometimes among those who migrated first, or labour needs in certain professions may favour migrant women; thus, the number of migrant women may be higher than that of migrant men time to time (Brettell & Sargent, 2008). Nevertheless, in general, migration experiences of women are closely linked to their role in the family, as a spouse, mother or as a young bride-to-be (Abadan-Unat, 1977; 2002). Therefore, it is seemingly important that migration process needs to be improved for women to enhance the individual and

social status of women.

Social Psychological Approach to Migration Process

Life satisfaction is considered to be one of the important concepts, particularly regarding the integration after migration (Ward & Rana-Deuba, 1999). Migration decision and post-migration processes have an impact on individual's expectations and experiences in life and so, on their life satisfaction in general.

Nowadays, different groups live together in multicultural environments and one of the most important reasons for this is migration. In attempts to explain this process, *social identity theory* based on a classification of different groups (Tajfel & Turner, 1986) and *acculturation theory* (Berry, 1997) are used. Ethnic and religious identities of an individual can be considered as part of the social identity. *Ethnic identity* is a subjective assessment of the individual based on language, culture and a common history with the social group to which she or he belongs (Schaafsma, 2011; Verkuyten, 2005). Ethnic identity is a way individual defines herself by belonging to a particular ethnic group. Another important component of an individual's social identity is religion. Individuals arrange and organise their lives around their religious values, principles, beliefs and practices. Religion is important for migrants who settle in a foreign environment because religion provides support, protection, respect and positive self-image (Dumont, 2003).

Immigrants are considered as disadvantaged groups in society and can face discriminatory behaviour (Martinovic & Verkuyt, 2012). Perceived discrimination has an impact on immigrants' psychological health and life satisfaction. Perceived discrimination concept is taken as a holistic concept in some studies (Jasinskaja-Lahti, Liebkind, & Perhoniemi, 2007) while considered separately as individual and collective discrimination in some studies (Operario & Fiske, 2001). In a study carried out in the Netherlands, it was observed that among Turkish immigrants high level of perceived discrimina-

tion have a negative impact on life satisfaction (Verkuyt, 2008). In the light of these studies, it is thought that perceived discrimination may have a negative impact on life satisfaction, thus high level of perceived discrimination may reduce the life satisfaction of individuals.

Acculturation, a concept important in considering the life satisfaction in relation to migration process, refers to a cultural and psychological change process taking place when individuals and groups with different cultural backgrounds encounter each other (Berry, 1997; 2002). Berry (1997; 2002), argued that integration, assimilation, marginalisation, and separation appear as distinct acculturation strategies based on the immigrants' responses to the two basic questions of whether they are willing to protect their self-identities and whether they are willing to participate in the host culture actively. The preferred acculturation strategy may have an impact on individuals' behaviours and attitudes. According to Berry's acculturation model, the biggest contribution to life satisfaction can be achieved by integration strategy as it is the most conducive to psychological and socio-cultural adaptation (Berry, 1997; Nguyen & Benet-Martinez, 2012). This study also follows this assumption that integration is the most important strategy to have a positive impact on life satisfaction.

In the current study, the following statements related to the propositions of the social identity theory and acculturation theory, are tested: The negative impact of perceived discrimination on life satisfaction, the positive impact of strong ethnic and religious identity, the positive impact of integration and assimilation strategies on life satisfaction.

Method

Sample

One hundred and twenty five women who are originally from Turkey and currently living in London have voluntarily participated in this study. The respondents were selected by simple random sampling method. Average age of participants were 35.06 ($SE = 8.15$; age range: 21-55 years).

Materials

Demographic Information Form. This module was developed by researchers to collect demographic background information from the respondents.

Life Satisfaction Inventory. The Turkish adaptation of the inventory (Yetim, 1993) developed by Diener et al. (1985) was used.

Ethnic Identity Scale. The Turkish adaptation of a scale (Hünler, 2007) developed by Verkuyten (1995) was used to assess ethnic identity.

Religious Identity Scale. Six items selected from

the Turkish translation (Çoymak, 2009) of the religious identity scales developed by Luhtanen and Crocker (1992) and Phinney and Ong (2007) were used.

Perceived Discrimination. Ruggiero and Taylor's (1995) individual and collective discrimination scales (translated by Baysu, 2007) were employed.

Acculturation Scale. Thirty-six item selected from Berry's measure of immigrants' acculturation strategies (adapted to Turkish by Şeker, 2005) was used.

Procedure

The scale questionnaire compiled by researchers have been administered face-to-face to respondents at various locations including homes, outdoor parks, and cafes.

Results

Descriptive and Correlation Analyses

Descriptive statistics based on the scales used in the survey are presented in Table 2. Life satisfaction levels are observed to be high when ethnic and religious belongings are strong. Correlations between the scales used in this study are displayed in Table 3.

Influences on Life Satisfaction

A hierarchical multiple regression analysis is carried out to identify the variables affecting life satisfaction among women who emigrated from Turkey (Table 4). Table 4 shows that in the first model, 8 demographic variables had an overall significant impact on life satisfaction scores; $R^2 = .22$, $F_{13,111} = 2.43$, $p = .006$. Only marital status and income were found to be statistically significant in explaining the variation in life satisfaction scores. In the second regression model, the explanatory power increased to 30%; $R^2_{\text{change}} = .08$; $F_{4,107} = 2.73$, $p < .001$. Findings, as expected, shows that higher religious identity scores meant higher life satisfaction scores. The third regression model including acculturation strategies explained 39% of the total variance in life satisfaction scores; $R^2_{\text{change}} = .09$; $F_{4,103} = 3.17$, $p < .001$. It is shown that life satisfaction scores are higher among those who prefer integration strategy in acculturation. Hence, it is determined that integration strategy in acculturation as well as the religious identity used in the second model have a stronger influence on life satisfaction than those of ethnic identity and perceived discrimination.

Discussion

This study aims at understanding the variables explaining the life satisfaction among immigrant women who emigrated from Turkey and resident in the UK. There are very few studies focusing on a sample of Tur-

key-born immigrant women in the UK (Çakır & Yerin Güneri, 2011). Thus, this is the first empirical study on life satisfaction and its determinants among Turkey-born immigrant women who are considered to be disadvantaged for being migrant and women in the UK. Examining the role of demographic characteristics, ethnic and religious identities, perceived level of discrimination, and acculturation strategies in explaining life satisfaction, marital status, ethnic origin, income, religious belonging and integration strategy were found to have an impact.

It was also found that ethnic identity, against the expected impact, was not statistically significant while religious identity had a significant impact on life satisfaction. Ethnic identity, despite being a significant part of psychological adaptation and individual's identity, was not observed to have a significant impact on life satisfaction. To understand this, we have looked at the religious divide in the sample which was largely dominated by Alevis. It can be argued, then, that religious identity score was more influential among Alevis compared to Sünnis. Alevi identity tends to be perceived as a political and cultural identity while also being considered within Muslim identity. Unlike Sünni identity, Alevi identity also largely overlaps with ethnic identity. Alevis, when compared to Sünnis, are found to be associating themselves less with Muslim identity (Verkuyten & Yildiz, 2009). Thus, a stronger impact of religious belonging on life satisfaction can be a result of the fact that religious identity was strongly correlated with the life satisfaction of Alevis who were the dominant group in the sample.

Perceived level of discrimination was found not to have a statistically significant impact on life satisfaction although it is considered to have a strong impact on indi-

viduals psychological processes in the literature (Moradi & Risco, 2006; Whitely & Kite, 2006). Turkey-born immigrant women may not see discrimination as a threat as they may consider it a threat not only to themselves but all immigrant groups. Nevertheless, perceived discrimination levels measured among the participants were quite low. These low levels of perceived discrimination might also be due to the fact that immigrant women are not participating in wider public and not frequently in touch with others.

Integration strategy in acculturation which was added to the multiple regression model in the last step is found to have a positive and significant impact on life satisfaction. In a study conducted among Turks in Canada (Ataca & Berry, 2002) integration strategy was found to be significantly increasing life satisfaction scores. Separation strategy in acculturation among Turkey-born immigrant women is found to be highly common. There is very little variation in the sample and not correlated with other variables. Thus, it may be concluded that it has no impact on life satisfaction.

There are certain limitations of the study. The first and most important is the sample size. Due to small sample size, the findings are not generalizable to all women emigrated from Turkey. It is important to carry out quantitative and qualitative studies with larger samples in the future.

Despite its limited sample size, this study contributes to the field significantly. One of these contributions arise from the ethnic and religious variety captured in the sample of this study. Immigrant women captured in this study including Turkish and Kurdish ethnic groups as well as Sünni and Alevi religious groups, unlike the typical samples of other studies on Turkish immigrants in Europe are strong aspects of this study.